

Številka: 172-01-3/2024/5
Ljubljana, 13. 5. 2024

EPA 1436-IX

Predlog

Državni svet Republike Slovenije je na 17. seji 15. 5. 2024, na podlagi druge alineje prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 in 92/21), sprejel naslednje

Mnenje

k Letnemu poročilu Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije za leto 2023

Državni svet je obravnaval Letno poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije za leto 2023, ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila Vlada Republike Slovenije, pripravil pa ga je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: Zavod).

Državni svet **se je seznanil** s poročilom, ki ga ocenjuje kot kakovostno, dobro strukturirano, pregledno, informativno in zelo uporabno.

Zavod poroča, da so bili njegovi cilji leta 2023, kljub velikemu dotoku zahtevkov ter kadrovskim obremenitvam, ki so jih narekovale številne spremembe Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 48/22 – uradno prečiščeno besedilo, 40/23 – ZČmIS-1, 78/23 – ZORR, 84/23 – ZDOsk-1, 125/23 – odl. US in 133/23; v nadaljevanju: ZPIZ-2) v letih 2022 in 2023, uvedba obveznega zdravstvenega prispevka ter izvedba Zakona o dolgotrajni oskrbi (Uradni list RS, št. 84/23; ZDOsk-1), v veliki meri uspešno uresničeni ali celo preseženi ter da je bila dosežena večina nalog.

Zavod je leta 2023 posloval z izravnanimi prihodki in odhodki v višini 7.103.132.165 evrov, kar je približno 0,5 odstotka pod finančnim načrtom in pod mejo najvišjega možnega obsega izdatkov za pokojninsko blagajno, določenega v Odloku o okviru za pripravo proračunov sektorja država za obdobje od 2022 do 2024 (Uradni list RS, št. 65/21, 183/21, 125/22, 146/22, 47/23 – OdPSD24–26 in 121/23) v povezavi z Zakonom o fiskalnem pravilu (Uradni list RS, št. 55/15, 177/20 – popr. in 129/22 – FisP-A), ki znaša 7.115.000.000 evrov.

Skupni prihodki Zavoda so bili leta 2023 glede na leto 2022 nominalno višji za 5,8 odstotka oziroma 388 milijonov evrov ter realno nižji za 1,5 odstotka, ker je leta 2023 povprečna letna inflacija znašala 7,4 odstotka.

Zavod je leta 2023 beležil najvišji delež davčnih prihodkov (prispevki za socialno varnost ter drugi davki in prispevki) po letu 1996, ko je bila dvakrat znižana prispevna

stopnja delodajalcev. Davčni prihodki so leta 2023 v strukturi vseh prihodkov znašali 82,7 odstotka in so bili v primerjavi z letom 2022 za 2,34 odstotne točke višji kot v letu 2022, ko so v strukturi vseh prihodkov Zavoda predstavljali 80,4 odstotni delež. Takšna rast je bila v prvi vrsti posledica višjih prihodkov od prispevkov za socialno varnost.

Posledično so se znižali transferni prihodki Zavoda (obveznosti državnega proračuna, prispevki delodajalca za PIZ od starševskih nadomestil od MDDSZ, prispevki delodajalca za PIZ od nadomestil za čas brezposelnosti od ZRSZ in prispevki delodajalca za PIZ od nadomestil zaradi bolezenske odsotnosti, ki jih ZZSZ neposredno izplačuje upravičencem, priliv KAD, ter leta 2022 tudi druga prejeta sredstva iz državnega proračuna za tekočo porabo covid-19), ki so predstavljali v strukturi vseh prihodkov 16,8 odstotni delež (19,1 odstotka leta 2022), pa tudi dodatna obveznost državnega proračuna. Slednja je leta 2023 v strukturi prihodkov znašala 10,7 odstotka (približno 762 milijonov evrov), medtem ko je bil ta delež leta 2022 12 odstoten. Drugi prihodki (nedavčni prihodki, kapitalski prihodki ter prejeta sredstva iz EU in iz drugih držav), ki v pretežni meri zajemajo dividende Zavarovalnice Triglav, d. d., in ki so leta 2023 znašali 0,5 odstotka (0,6 odstotka leta 2022). Zavod na podlagi navedenih podatkov ugotavlja, da je bila struktura prihodkov leta 2023 zelo ugodna.

Zavod izpostavlja tudi prihodke Zavoda iz naslova plačila prispevka za pokojninsko in invalidsko zavarovanje od začasnih in občasnih del študentov in dijakov (več kot 100.000 oseb), ki so leta 2023 znašali 53.492.222 evrov, kar predstavlja 1,5 odstotka vseh prihodkov Zavoda. Na tej podlagi se je dijakom in študentom v povprečju priznalo 2 meseca in 23 dni pokojninske dobe. Njihov prispevek je ob preračunu opravljenih ur dela enakovreden prispevku 23.000 zavarovancev, zavarovanih za polni delovni čas.

Skupni odhodki zavoda so leta 2023 znašali 7.103.132.165 evrov in so bili za 0,5 odstotka oziroma 38,4 milijona evrov višji od načrtovanih. V primerjavi z letom 2022 so bili skupni odhodki zavoda nominalno višji za 5,8 odstotka oziroma 388 milijonov evrov. Med njimi so bili po absolutni vrednosti višji predvsem odhodki za pokojnine ter nadomestila iz invalidskega zavarovanja, posledično pa tudi plačilo prispevka za zdravstveno zavarovanje upokojujencev in uživalcev nadomestil iz invalidskega zavarovanja.

Delež skupnih odhodkov predstavlja 11,26 odstotka BDP, delež odhodkov za pokojnine pa 9,55 odstotka BPD.

V strukturi odhodkov Zavoda s skupnim 99,3 odstotnim deležem prevladujejo pokojnine (84,9 odstotka v primerjavi s 84 odstotki leta 2022) ter prispevki za zdravstveno zavarovanje uživalcev pravic 7,4 odstotka, kar je enako kot leta 2022. Sledijo transferi za zagotavljanje socialne varnosti 4,4 odstotka (5,3 odstotka leta 2022) ter nadomestila iz invalidskega zavarovanja 2,6 odstotka (enako kot leta 2022). Ostali odhodki vključujejo stroške delovanja zavoda (t. j. plače in druge izdatke zaposlenim, prispevke delodajalcev za socialno varnost, izdatke za blago in storitve ter investicije) 0,7 odstotka (enako kot leta 2022), transfere nepridobitnim organizacijam in ustanovam 0,02 odstotka (enako kot leta 2022) in tekoče transfere v tujino 0,02 odstotka (0,01 odstotka leta 2022).

Bilančna vsota Zavoda je leta 2023 znašala cca 1.070.000.000 evrov in se je v primerjavi z letom 2022 zvišala za dobre 3 odstotke, kar je posledica višjih prispevkov za socialno varnost. Največji finančni naložbi sta v delnice Zavarovalnice Triglav, d. d., v višini 271.930.992 evrov (25,4 odstotka bilančne vsote) in v Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d. o. o., ki znaša 104.972.803 evrov (9,8 odstotka bilančne vsote).

Leta 2023 se je skupno povprečno število zavarovancev povečalo in je bilo najvišje v vsej zgodovini zavarovanja in je znašalo 999.043 (989.063 leta 2022), na mesečni ravni pa jih je bilo največ avgusta 2023, ko je Zavod zabeležil 1.011.530 zavarovancev. Po drugi strani je Zavod leta 2023 zabeležil tudi za 6930 višje število uživalcev starostne, predčasne, delne, invalidske, družinske in vdovske pokojnine iz obveznega zavarovanja – v povprečju jih je bilo leta 2023 635.012. Slednje predstavlja 1,1-odstotno stopnjo rasti, kar je več, kot so znašale stopnje rasti v preteklih osmih letih (2015–2022). Nazadnje je bila takšna rast zabeležena leta 2014.

Razmerje med številom zavarovancev in uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja je leta 2023 znašalo 1,57 in se v primerjavi z letom 2022 ni spremenilo. Je tudi najvišje v zadnjih 10 letih.

Povprečno število uživalcev starostne pokojnine je bilo leta 2023 479.916 in se je v primerjavi z letom 2022 povečalo za 9415 uživalcev oziroma 2 odstotka (največja rast v vseh letih, poleg leta 2014). Od tega je bilo 49,6 odstotka žensk in 50,4 odstotka moških. Poleg števila uživalcev starostne pokojnine se povečuje število prejemnikov vdovskih pokojnin (zvišanje za 1285 oseb oziroma 1,6 odstotka v primerjavi z letom 2022), po drugi strani pa se že vse od leta 2021, z izjemo leta 2005, nadaljuje trend upadanja števila uživalcev invalidskih pokojnin, katerih povprečno število je bilo leta 2023 69.708 (42,1 odstotka žensk in 57,9 odstotka moških). Leta 2023 se je zmanjšalo tudi povprečno skupno število uživalcev družinske in vdovske pokojnine.

Povprečno število uživalcev 40 oziroma 20 odstotkov starostne ali predčasne pokojnine se je leta 2023 v primerjavi z letom 2022 prav tako povečalo, in sicer za 12,3 odstotka na 18.372 uživalcev, od tega jih je bilo 58 odstotkov zaposlenih v zasebnem (od cca 600.000 zavarovancev) in 42 odstotkov v javnem sektorju (od cca 200.000 zavarovancev). Povprečni neto znesek izplačila 40 odstotkov starostne pokojnine je leta 2023 znašal 377,65 evra. Konec decembra 2023 je Zavod beležil že 20.711 uživalcev dela starostne pokojnine (med njimi 16.578 uživalcev 40 odstotkov starostne pokojnine in 4133 uživalcev 20 odstotkov starostne pokojnine).

Tistih, ki so se upokojili leta 2023 in so ostali v zavarovanju še po izpolnitvi pogojev za upokojitev ter so posledično prejeli bonuse, je bilo v skoraj 6.700. Po drugi strani pa je bilo 126 oseb zaradi predčasne upokojitve ob upokojitvi deležnih malusov. Navedeni razkorak torej raste, saj očitno ljudje v zavarovanju za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ostajajo dlje časa.

Povprečno število uživalcev dodatka za pomoč in postrežbo se je leta 2023 v primerjavi z letom 2022 povečalo za 2,7 odstotka na 34.015 uživalcev, povprečno število uživalcev invalidnine za telesno okvaro pa se je leta 2023 v primerjavi z letom 2022 povečalo za 9,6 odstotka na 43.280 uživalcev zaradi novele ZPIZ-2J, ki od 7. 8. 2021 zavarovancem omogoča pridobitev pravice do invalidnine za telesno okvaro, ki je posledica bolezni ali poškodbe zunaj dela. Letni dodatek je leta 2023 prejelo 660.088 prejemnikov, kar je 0,5 odstotka oziroma 3203 osebe več kot leta 2022.

Delež prejemnikov pokojnin v celotnem prebivalstvu Slovenije znaša 30 odstotkov in se konstantno zvišuje. Ženske so se leta 2023 upokojile, stare povprečno 61 let in osem mesecev, moški pa stari 62 let in 9 mesecev. Povprečna dopolnjena pokojninska doba žensk ob upokojitvi je leta 2023 znašala 38 let in 10 mesecev, pri moških pa 38 let in 5 mesecev. Zlasti pri slednjih se je pokojninska doba bistveno povišala, prav tako se beleži višji delež moških pri koriščenju pravic iz naslova bonusov. Kar 81 odstotkov vseh žensk se je upokojilo s 40 ali več leti delovne dobe, navedeni odstotek pa raste tudi pri moških (leta 2023 je znašal slabih 77 odstotkov).

Nadaljuje se tudi trend podaljševanja povprečnega obdobja uživanja starostne pokojnine v obdobju od 2014 do 2023. Od tistih, ki jim je leta 2023 prenehala pravica do starostne pokojnine, so ženske v povprečju pravico do starostne pokojnine uživale 25 let in 11 mesecev (leta 2014 23 let in 1 mesec), moški pa 17 let in 10 mesecev (leta 2014 16 let in 11 mesecev).

Zavod poroča tudi o redni uskladitvi pokojnin in drugih prejemkov februarja 2023 z veljavnostjo od 1. januarja 2023. Redna uskladitev je znašala 5,2 odstotka, dodatki za pomoč in postrežbo ter invalidnin za telesno okvaro pa so se zvišali z marcem za 10,3 odstotka. Novembru in decembra 2023 so uživalci pokojnin in uživalci nadomestil iz invalidskega zavarovanja skupaj z izplačilom rednih prejemkov za november in december, skladno z novelo Zakona o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2023 in 2024 (ZIPRS2324-A), prejeli tudi povečan del prejemkov v višini 1,8 odstotka. Decembra 2023 je bil po določbah istega zakona izplačan še zimski letni dodatek, ki se je izplačal upravičencem v znesku 40 odstotkov letnega dodatka, do katerega so bili upravičeni v letu 2023. Decembra 2023 je bil izplačan 648.604 prejemnikom.

Glede na vrsto izplačane pokojnine je bila povprečna mesečna bruto starostna pokojnina, izplačana v obdobju januar–december 2023, od primerljive v enakem obdobju leta 2022 višja za 5,1 odstotka in je znašala 826,88 evra, če pa se upošteva izplačilo samo tistim, ki so delali izključno v Sloveniji (brez sorazmernih delov in delnih pokojnin), pa je povprečna starostna pokojnina znašala 934,00 evrov. Če pa se upošteva zgolj tiste, ki so delali najmanj 40 let, pa znaša njihova povprečna pokojnina 1032 evrov. Novi prejemniki starostne pokojnine v letu 2023 so v povprečju prejeli 1012 evrov (moški) in 954 evrov (ženske) pokojnine, kar presega povprečno pokojnino vseh uživalcev starostnih pokojnin leta 2023.

Najnižja starostna pokojnina je v letu 2023 znašala 310 evrov, najvišja cca 4.000 evrov, zagotovljena pokojnina pa je znašala 687 evrov.

Tudi invalidska pokojnina je bila leta 2023 višja za 4,5 odstotka in je znašala 636,42 evra, vdovska in družinska pokojnina pa sta bili višji za 4,8 odstotka in sta znašali 502,84 evra.

Leta 2023 je bila ugotovljena povprečna letna 7,4-odstotna inflacija, zato so se pokojnine v primerjavi s predhodnim letom realno znižale: starostne pokojnine za 2,1 odstotka, invalidske pokojnine za 2,7 odstotka ter vdovske in družinske pokojnine za 2,4 odstotka.

Razmerje med povprečno starostno pokojnino brez sorazmernih delov pokojnin in delnih pokojnin ter povprečno neto plačo je leta 2023 znašalo 64,4 odstotka (67

odstotkov leta 2022), razmerje med povprečno starostno pokojnino brez sorazmernih delov pokojnin in delnih pokojnin z dopolnjenimi 40 ali več leti pokojninske dobe in povprečno neto plačo pa 71 odstotkov (74,1 odstotka leta 2022). Razmerje med povprečno neto starostno pokojnino in povprečno neto plačo se je leta 2023 znižalo na 57 odstotkov (leta 2022 je znašalo 59,3 odstotka).

Zavod poroča tudi o delu Sveta Zavoda, ki je leta 2023 med drugim podprl poziv vodstva Zavoda k okrepitvi kadrovske strukture, kar je nato leta 2024 odobrila Vlada Republike Slovenije. S sklepom slednje je bilo največje možno število zaposlenih zvišano za 15 delovnih mest na skupaj 829 oseb v primerjavi z 814 zaposlenimi decembra. Zavod se trenutno sooča s pomanjkanjem poklicnih profilov ekonomistov in pravnikov in mora večkrat ponavljati posamezne razpise, medtem ko je do zdaj težko pridobival zdravnike izvedence ter kadre s področja informacijskih tehnologij. Fluktuacija leta 2023 je bila 8,1-odstotna (leta 2022 10-odstotna). Zavod pridobitev ustreznih kadrov prepoznava kot največje tveganje pri svojem poslovanju, medtem ko je v preteklosti takšno tveganje predstavljalo področje izvedenstva.

Zavod pri tem izpostavlja veliko učinkovitost večine zaposlenih, saj Zavod vodi podatke o vključenosti v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (obrazci M-1, M-2, M-3 ter obrazec M-7) za kar 1.140.165 zavarovancev, pri čemer je leta 2023 dosegel 99,03-odstotni delež popolnosti podatkov v matični evidenci zavarovancev. Leta 2023 je Zavod prejel oziroma oblikoval 7.748.200 M obrazcev, kar je za 14,4 odstotka več kot leta 2022 (6.770.838). Hkrati je bil dotok M obrazcev leta 2023 za 4,1 odstotka večji od načrtovanega. Zavod je sicer leta 2023 uspel rešiti skoraj 535.000 zahtevkov in storitev ter pri tem znižati čas trajanja postopkov na prvi stopnji odločanja za 2 dni – na 79 dni. Izdal je tudi čez 66.000 izvedenskih mnenj, kar je za 20 odstotkov več kot leta 2022. Nakazal je tudi čez 10 milijonov posamičnih nakazil, skupno pa več kot 13 milijonov pokojnin in drugih prejemkov.

Zavod nadaljuje tudi s širitvijo digitalnega poslovanja zavoda z namenom zniževanja stroškov in povečevanja učinkovitosti njegovega dela. Zavod beleži tudi rast digitalnega poslovanja in uporabe digitalnih storitev za zavarovance (e-ZPIZ) leta 2023 za 12 odstotkov, za organizacije (BiZPIZ) pa za 10 odstotkov.

Zavod je podvržen tudi nadzoru Računskega sodišča Republike Slovenije, revizijo pa izvajata tudi Notranja revizijska služba Zavoda in Služba za revizijo prvostopenjskih pozitivnih odločb.

Zavod prav tako poroča, da nekatera dogajanja v letu 2023 vplivajo na poslovanje Zavoda v letu 2024. Tako je na primer rast bruto plač 2023 (v višini 9,7 odstotka glede na leto 2022) vplivala na prihodkovno stran pokojninske blagajne, po drugi strani pa sta uskladitev pokojnin v višini 8,8 odstotka leta 2024 in njihov posreden dvig prek valorizacijskih količnikov v višini 9,6 odstotka vplivata na odhodkovno stran navedene blagajne. Leta 2024 se je tudi prvič zgodilo, da je odmera starostne pokojnine od najnižje pokojninske osnove v primeru doseženih 40 let pokojninske dobe višja od zneska zagotovljene pokojnine (od januarja 2024 znaša 748,27 evrov).

Vse podrobnosti v zvezi z njegovim poslovanjem sicer Zavod redno mesečno prikazuje na svoji spletni strani v mesečnem statističnem pregledu in v poročilih o finančnem poslovanju za vsako trimesečje.

Državni svet je bil seznanjen z mnenjem Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: ministrstvo), ki Zavodu izraža zahvalo za izpolnjevanje svojega poslanstva, ki je po oceni ministrstva zelo učinkovito. Ministrstvo ocenjuje, da je poročilo zelo dobro pripravljeno in strukturirano z natančno razdelanimi podatki, ki ministrstvu zaradi svoje uporabnosti pogosto služijo za oblikovanje posameznih ukrepov in politik na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Slednje je še posebej pomembno ob trenutni pripravi zakonskih sprememb. Tudi ministrstvo se zaveda velikega obsega dodatnega dela kot posledice nekaterih zakonskih sprememb v zadnjih letih (uvedba obveznega prispevka za dolgotrajno oskrbo; zagotovljene vdovske pokojnine; spremenjene pravice glede invalidnin za telesno okvaro itd.), zato je ministrstvo podprlo predlog Zavoda za okrepitev kadrovske strukture.

Državni svet je bil seznanjen tudi s stališčem Mladinskega sveta Slovenije (v nadaljevanju; MSS), ki pokojnine prepoznava kot ekonomsko kategorijo, na čemer temelji tudi mnenjski dokument MSS o pokojninski reformi. Navedeno mnenje je bilo usklajeno tudi z Zvezo društev upokojencev Slovenije v medgeneracijskem dialogu.

MSS prav tako poudarja, da se pokojnin ne sme zamenjevati za socialni korektiv, saj morajo biti pokojnine odsev višine vplačevanja prispevkov posameznega zavarovanca. Manko, ki pri tem nastane, se pokriva s socialnimi transferji, pri čemer pa bi bilo treba po oceni MSS razmisliti o ustreznosti obremenitev prihodkov posameznih skupin zavarovancev (npr. samostojnih podjetnikov), pri katerih prispevki v pokojninsko blagajno ne odražajo realne slike njihovih prihodkov. Prav tako MSS ne nasprotuje upoštevanju povprečja vseh let zaposlitve pri odmeri višine pokojnine, a meni, da bi bilo treba izvzeti leta, v katerih mlajše generacije začenjajo karierno pot, in leta, v katerih opravljajo delo kot dijaki in študenti, kar sicer trenutno, tudi po ugotovitvi Zavoda, predstavlja pomemben delež prihodkov v pokojninsko blagajno. Pri tem MSS izpostavlja zavedanje o pomembnosti čimprejšnjega vstopa mladih na trg dela. Aktivno sodeluje tudi pri pripravi napovedanih sprememb pokojninske zakonodaje, saj reformo tega sistema ocenjuje za eno ključnih v državi.

* * *

Državni svet poročilo Zavoda po eni strani prepoznava kot informativen povzetek trenutnega stanja blagajne pokojninskega in invalidskega zavarovanja, hkrati pa tudi kot odlično podlago za pripravo napovedanih sprememb zakonodaje na navedenem področju. Pri tem Državni svet kot pomemben element prepoznava pravilno interpretacijo posameznih podatkov in njihovih korelacij ter ugotavljanje vzrokov za posamezne trende oziroma odstopanja.

Kot pozitivno Državni svet izpostavlja dejstvo, da je, ne glede na dolgoživost naše družbe, finančna slika pokojninske blagajne spodbudna, kar je med drugim posledica višje stopnje gospodarske aktivnosti in posledično delovne aktivnosti prebivalstva.

Spodbudni so tudi posamezni trendi, prikazani v poročilu Zavoda za leto 2023, na primer odločitev nezanimarljivega dela zavarovancev (cca 21.000), da delovno aktivni ostajajo tudi po doseženih pogojih za starostno upokožitev. Državni svet ocenjuje, da je slednje delno posledica ustreznih spodbud za nadaljevanje delovne aktivnosti (40 odstotkov starostne pokojnine oziroma 20 odstotkov starostne ali predčasne pokojnine ter z njima povezani dodatni bonusi v obliki povečanja odmernih odstotkov), delno pa tudi posledica relativno nizkih pokojnin pri posameznih

skupinah zavarovancev (npr. pri samostojnih podjetnikih, ki skozi delovno dobo v pokojninsko blagajno vplačujejo relativno nižje zneske od ostalih kategorij zavarovancev). Obenem pa je lahko tudi odraz sprememb v strukturi delovnih mest in pogojev dela. V preteklosti so namreč v večji meri prevladovala fizično intenzivna dela, pri katerih so se ljudje po 40 letih delovne dobe lahko fizično že precej izčrpali in posledično niso imeli ne pogojev ne želje za nadaljevanje delovne aktivnosti.

Državni svet je bil seznanjen, da je pristojna Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide (v nadaljevanju: pristojna komisija Državnega sveta) razpravljala tudi o možnosti, da bi se tistim samostojnim podjetnikom, ki opravljajo dopolnilno dejavnosti (t. i. popoldanski s. p.), navedeno aktivnost vštelo v pokojninsko dobo, saj bi za tiste, ki pričakujejo relativno nizko odmero starostne pokojnine, to lahko pomenilo določeno izboljšanje materialnega položaja ob upokojitvi.

Zavod v zvezi z navedenim pojasnjuje, da se v primeru t. i. popoldanskih s. p.-jev plačuje pavšalni prispevek za primer poškodbe pri delu oziroma poklicne bolezni v višini 8,85 odstotka in ne prispevek za pokojninsko zavarovanje zavarovanca, kar pomeni, da se navedenih aktivnosti in vplačanih prispevkov ne more upoštevati pri odmeri starostne pokojnine. Vplačani prispevki za primer poškodbe pri delu oziroma poklicne bolezni imajo tako lahko določeno posledico le v primeru nastanka nezgodnega primera oziroma pojava poklicne bolezni.

Državni svet je seznanjen tudi z razpravo na seji pristojne komisije Državnega sveta glede primerljivosti višine pokojnin in odmernih odstotkov pri upokojevanju različnih generacij in s tem povezanim pogostim občutkom nepravilnosti, pri čemer je predstavnik Zavoda pojasnil, da v družbi v zvezi s tem vprašanjem prihaja do napačnih razlag.

Odmerne odstotke, ki so bili aktualni za posamezno generacijo upokojencev, namreč ni možno neposredno primerjati med seboj. Odmerni odstotek v višini 82 odstotkov je na primer v preteklosti vodil do nižje odmerjene pokojnine, kot znaša trenutno odmerjena pokojnina na podlagi odmernega odstotka v višini 63,5 odstotka.

V preteklosti je bil preračun prejemkov iz posameznih let na trenutno vrednost vezan na usklajevanje pokojnin, zdaj pa je vezan na rast plač. Razlikujejo se tudi obdobja, ki predstavljajo podlago za izračun pokojninske osnove – včasih je bilo to obdobje 10 let, zdaj se zajema podatke že za 24 let. Tudi pogoji za upokožitev so bili v preteklosti drugačni – ljudje so se upokojevali pri nižji starosti, ženske tudi z nižjo pokojninsko dobo, medtem ko je trenutno za polno starostno pokojnino določen pogoj doseženih 40 let pokojninske dobe brez dokupa. Zaradi vsega navedenega se v okviru pokojninskega sistema ne more primerjati upokojencev iz različnih obdobj.

Zavod ob tem dodatno pojasnjuje, da je trenutni odmerni odstotek za zavarovance bolj ugoden, kot je bil pred leti, in hkrati opozarja, da slednji ni edini element, ki vpliva na višino odmerjene pokojnine. Pomemben element predstavlja tudi pokojninska osnova, ki je trenutno določena zelo ugodno, velik vpliv na višino odmerjene starostne pokojnine imajo tudi vsi bonusi, ki jih omogoča trenutni sistem. Pol leta dodatne delovne aktivnosti po dopolnjenih 40 letih pokojninske dobe brez dokupa namreč posamezniku lahko prinese že za 1,5 odstotne točke višji odmerni odstotek, eno leto dodatne delovne aktivnosti 3 odstotne točke in tri leta dodatne delovne aktivnosti kar za 9 odstotnih točk višji odmerni odstotek.

Razlagi Zavoda, da je zaradi precejšnjih sprememb sistema pokojninskega zavarovanja skozi leta nemogoče enoznačno primerjati posamezne institute v sistemu, pritrjuje tudi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Državni svet kot pomemben podatek v poročilu Zavoda za leto 2023 izpostavlja tudi bistveno povečanje števila izdanih izvedenskih mnenj v primerjavi z letom 2022 (leta 2023 jih je bilo izdanih 66.106, kar je 19,9 odstotka več kot leta 2022), pri čemer Zavod kot drugi najpogostejši razlog za oceno invalidnosti po Mednarodni klasifikaciji bolezni številka 10, na drugem mestu, za še vedno prevladujočimi boleznimi mišično-skeletnega sistema (28,2 odstotka vseh bolezenskih stanj), navaja bolezni duševnih in vedenjskih motenj (10,8 odstotka vseh bolezenskih stanj). Navedeni podatek bi nas po oceni Državnega sveta kot družbo moral resno skrbeti, navedeno problematiko pa bi bilo treba bolj aktivno naslavljati, na kar sta sicer pristojna komisija Državnega sveta in Državni svet opozorila že večkrat.

Državni svet izpostavlja tudi vprašanje kadrovskega načrta Zavoda in ustreznosti povečanja števila delovnih mest za 15 oseb v letu 2024, pri čemer je bil seznanjen, da je Zavod, ki ima kadrovske funkcije zaradi večje (stroškovne) učinkovitosti centralizirano na območni enoti v Ljubljani, na podlagi dodatno odobrenih delovnih mest že objavil javni razpis za zaposlitev dodatnih oseb. Pri tem skuša, glede na izkazane potrebe, enakomerno porazdeliti nove kadre tudi po drugih območnih enotah, ne zgolj v Ljubljani. Kot primer decentraliziranega delovanja navaja tudi nakazovanje pokojnin, ki ga po novem izvaja tudi v okviru območne enote Maribor, ne zgolj v Ljubljani.

Zavod bi si sicer želel dodatnega povečanja kadrovskega načrta, a hkrati želi vodstvo Zavoda ostati realno glede na dane možnosti. Med drugim se pričakuje, da se bodo na podlagi implementacije Zakona o dolgotrajni oskrbi (Uradni list RS, št. 84/23; v nadaljevanju: ZDok-1) v prihodnje zmanjšale obremenitve invalidskih komisij glede izdaje mnenj o upravičenosti do dodatka za pomoč in postrežbo, saj bo Zavod v skladu z ZDok-1 ostal zgolj še izplačevalec prej omenjenega dodatka na podlagi odločitve posameznikov, da ohranijo navedeno pravico in se hkrati odrečejo pravici do dolgotrajne oskrbe. Po implementaciji omenjenega zakona bo Zavod izvedel ponovno analizo potreb po kadrih in predlagal, da se na podlagi ugotovitev ustrezno dodatno prilagodi število delovnih mest v kadrovskem načrtu Zavoda. Kljub temu bo sprti spremljal kadrovske situacije in po potrebi predčasno ukrepal.

* * *

Za poročevalca na seji Državnega sveta je bil določen državni svetnik Danijel Kastelic.

* * *

Predlog mnenja Državnega sveta je pripravljen na podlagi Poročila pristojne Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide.